

ความเห็นส่วนตัว

ของ นายจรัสสุ ภักดีธนากร ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๙/๒๕๖๑

เรื่องพิจารณาที่ ๙/๒๕๖๑

วันที่ ๒๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๑

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๕๑ วรรคสาม ขัดหรือเปลี่ยนต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ หรือไม่

ความเห็น

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของ ปวงชนชาวไทย บัญญัติถึงเงื่อนไขในการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพตาม รัฐธรรมนูญของบุคคล ไว้ว่า จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งกฎหมายดังกล่าว จะต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ นอกจากนั้น มาตรา ๒๖ วรรคสอง ยังบัญญัติ ถึงสภาพบังคับของกฎหมายดังกล่าว ไว้ว่า ด้วยว่าจะต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับ แก่กรณีได้กรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะ จากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น ฝ่ายนิติบัญญัติหรือองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐ ใน การตรากฎหมายจะต้องคำนึงถึงหลักการพื้นฐานสำคัญประการหนึ่ง คือ หลักความได้สัดส่วน พอเหมาะพอควรแก่กรณี อันเป็นหลักการสำคัญที่มีขึ้นเพื่อควบคุม ตรวจสอบ หรือจำกัดการใช้อำนาจรัฐ มิให้ตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับแก่ประชาชนตามอำเภอใจ โดยในการตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิและ เสรีภาพของประชาชนตามหลักการดังกล่าวตนจะต้องมีความเหมาะสม มีความจำเป็น และได้สัดส่วน หรือมีความสมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ส่วนรวมที่จะได้รับ กับสิทธิหรือเสรีภาพ ที่ประชาชนจะต้องสูญเสียไปอันเนื่องมาจากการหมายนั้น

สำหรับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ มีเหตุผลในการประกาศใช้ตามที่ระบุไว้ท้ายพระราชบัญญัติ คือ “เนื่องจากในปัจจุบันผู้ประกอบอาชญากรรมซึ่งกระทำการความผิดกฎหมายบางประเภท ได้นำเงินหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำการความผิดนั้นมากระทำการในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นการฟอกเงิน เพื่อนำเงินหรือทรัพย์สินนั้นไปใช้เป็นประโยชน์ในการกระทำการความผิดต่อไปได้อีก ทำให้ยากแก่การปราบปรามการกระทำการความผิดกฎหมายเหล่านั้น และโดยที่กฎหมายที่มีอยู่ก็ไม่สามารถปราบปรามการฟอกเงินหรือดำเนินการกับเงินหรือทรัพย์สินนั้นได้เท่าที่ควร ดังนั้น เพื่อเป็นการตัดวงจรการประกอบอาชญากรรมดังกล่าว สมควรกำหนดมาตรการต่าง ๆ ให้สามารถดำเนินการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้” เห็นได้ว่า พระราชบัญญัติดังกล่าวมีเจตนาหมายดังที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ ๔๐ - ๔๑/๒๕๔๖ สรุปได้ว่า พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ หมวด ๖ มาตรา ๔๘ ถึงมาตรา ๕๕ มุ่งประสงค์ที่จะตัดวงจรการประกอบอาชญากรรมและทำลายแรงจูงใจสำคัญในการประกอบอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่ให้ผลตอบแทนที่สูง จึงกำหนดให้มีมาตรการดำเนินการต่อการฟอกเงินให้มีประสิทธิภาพ ลดความล้องろองรับกับพันธกรณีที่ประเทศไทยมีต่อประชาชนโลกที่ให้แยกมาตรการทางแพ่งออกจากทางอาญา คือ ให้ใช้มาตรการทางอาญาสำหรับดำเนินคดีต่อบุคคล ส่วนมาตรการทางแพ่งสำหรับดำเนินคดีต่อทรัพย์สิน โดยในทางอาญาดังนี้ พระราชบัญญัตินี้กำหนดความผิดที่จะลงโทษทางอาญาโดยการจำคุก ปรับ และรับทรัพย์สินทางอาญา ส่วนมาตรการที่ดำเนินคดีต่อทรัพย์สินนั้นให้ยึดหรืออายัดไว้ก่อนเพื่อป้องกันการยักย้ายถ่ายเทต่อไปอีก และเมื่อผ่านการตรวจสอบจากฝ่ายคุ้กคามแล้วว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำการความผิดก็ให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งเป็นการดำเนินการที่เป็นคนละส่วนกับการดำเนินการทางอาญาต่อบุคคล โดยมาตรการนี้เป็นมาตรการพิเศษที่มีลักษณะเฉพาะที่รัฐกำหนดให้ใช้สำหรับการดำเนินการทางแพ่งต่อทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำการความผิดอันเป็นความผิดมูลฐานตามมาตรา ๓ โดยมีเหตุผลมาจากการหลักของการคุ้มครองประโยชน์ของสังคมหรือประโยชน์สาธารณะ หลักการติดตามเรียกคืนทรัพย์สินที่ได้มาจากกระทำการทำที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดได้ โดยให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งไม่เกี่ยวข้องและไม่อยู่ภายใต้บังคับของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๒ ที่บัญญัติว่า “บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และไทยที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าไทยที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำการผิดมิได้” ซึ่งเป็นหลักการเดียวกันกับรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง และหลักที่ให้สันนิษฐาน ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาไว้ก่อนตามมาตรา ๒๕ วรรคสอง

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ในส่วนของการดำเนินการแก่ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำการทำความผิดอันเป็นมาตรการทางแพ่ง ได้แก่ มาตรา ๔๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ในกรณีที่ปรากฏหลักฐานเป็นที่เชื่อได้ว่า ทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำการทำความผิด ให้เลขาธิการส่งเรื่องให้พนักงานอัยการพิจารณาเพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดินโดยเร็ว” มาตรา ๕๐ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ผู้ซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่พนักงานอัยการร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา ๔๙ อาจยื่นคำร้องก่อนศาลมีคำสั่งตามมาตรา ๕๑ โดยแสดงให้ศาลมีความเห็นว่า (๑) ตนเป็นเจ้าของที่แท้จริง และทรัพย์สินนั้นไม่ใช่ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำการทำความผิด หรือ (๒) ตนเป็นผู้รับโอนโดยสุจริต และมีค่าตอบแทน หรือได้มาโดยสุจริตและตามสมควรในทางคุ้มครองอันดีหรือในทางกุศลสาธารณะ” และวรรคสอง บัญญัติว่า “ผู้ซึ่งอ้างว่าเป็นผู้รับประโภชน์ในทรัพย์สินที่พนักงานอัยการร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา ๔๙ อาจยื่นคำร้องขอคุ้มครองสิทธิของตนก่อนศาลมีคำสั่ง โดยแสดงให้ศาลมีความเห็นว่าตนเป็นผู้รับประโภชน์โดยสุจริตและมีค่าตอบแทน หรือได้มาซึ่งประโภชน์โดยสุจริตและตามสมควรในทางคุ้มครองอันดี หรือในทางกุศลสาธารณะ” และมาตรา ๕๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อศาลมีคำสั่งเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำการทำความผิด และคำร้องของผู้ซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือผู้รับโอนทรัพย์สินตามมาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง พึงไม่ขึ้น ให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน” และวรรคสาม บัญญัติว่า “เพื่อประโภชน์แห่งมาตานี้ หากผู้ซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของหรือผู้รับโอนทรัพย์สินตามมาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง เป็นผู้ซึ่งเกี่ยวข้องหรือเคยเกี่ยวข้องลับพันธ์กับผู้กระทำการทำความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงินมาก่อน ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบรรดาทรัพย์สินดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำการทำความผิดหรือได้รับโอนมาโดยไม่สุจริต แล้วแต่กรณี” บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวเป็นมาตราการที่เป็นกระบวนการคุ้มครองในการดำเนินการกับทรัพย์สินที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือได้มาจากกระบวนการกระทำการทำความผิดตามมาตรา ๓ เนื่องจากการกระทำการทำความผิดทางเศรษฐกิจ เช่น คดีค้ามนุษย์ คดียาเสพติด เป็นต้น มีการดำเนินการในลักษณะเป็นองค์กรมีขั้นตอนที่มีความสัดส่วนซ้อน จึงเป็นการยากที่จะพยานหลักฐานมาดำเนินคดีกับผู้ที่บงการอยู่เมืองหลังซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโภชน์จากการกระทำการทำความผิดดังกล่าวโดยตรง ซึ่งลักษณะของการก่ออาชญากรรมที่ได้

ทรัพย์สินไปจากการกระทำความผิดมูลฐานดังกล่าวมักจะมีการอาศัยบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดในการฟอกเงินเพื่อปกปิดอำนาจการได้มาซึ่งทรัพย์สินที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทำให้ผู้กระทำผิดกฎหมายใช้เป็นทุนในการขยายเครือข่ายอาชญากรรมและคุ้มครองความมั่นคงให้กับองค์กรอาชญากรรมหรือผู้ที่ได้รับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของตนต่อไปได้อีกด้วย ซึ่งในการพิจารณาเบื้องต้นว่า ทรัพย์สินใดหรือจำนวนเท่าใด เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเป็นร่องที่กระทำได้ยากยิ่งในทางปฏิบัติ กล่าวคือ ลักษณะของการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของเจ้าของทรัพย์สิน ผู้รับโอนทรัพย์สิน หรือผู้รับประโยชน์ในทรัพย์สินนั้นแต่เพียงฝ่ายเดียว การที่จะกำหนดให้พนักงานอัยการในฐานะผู้ร้องขอให้ศาลแพ่งมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา ๔๕ ต้องมีการการพิสูจน์ตามหลักที่ไว้ที่ว่า ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นต้องนำสืบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๔/๑ ย่อมเป็นการยากที่จะนำทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามกฎหมายฟอกเงินกลับมาคืนแก่ผู้มีสิทธิที่แท้จริงหรือตกคืนให้แก่แผ่นดินหรือประโยชน์สาธารณะ ซึ่งทำให้ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเจตนารวมทั้งของกฎหมายและพันธกรณีระหว่างประเทศที่ได้กำหนดมาตรการรับทรัพย์สินในทางแพ่งดังกล่าวไว้ ฉะนั้น เพื่อความเป็นธรรมในการต่อสู้คดีในศาลเสมอ ก็มีความเหมาะสมและจำเป็นที่จะกำหนดให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามกฎหมายฟอกเงินเป็นผู้มีการการพิสูจน์ตามหลักข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของคู่ความฝ่ายใดเพียงฝ่ายเดียว (Exclusive Knowledge) คู่ความฝ่ายนั้นควรมีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นทั้งนี้ ก่อนที่ศาลแพ่งจะมีคำสั่งให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตกเป็นของแผ่นดิน ศาลแพ่งจะต้องทำการไต่สวนคำร้องของพนักงานอัยการก่อน โดยพนักงานอัยการ ในฐานะผู้ร้องจะต้องมีการการพิสูจน์ให้ศาลเชื่อก่อนว่า (๑) มีการกระทำความผิดมูลฐานเกิดขึ้น (๒) ทรัพย์สินที่ร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดินเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด และ (๓) ผู้ซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของหรือผู้รับโอนหรือผู้รับประโยชน์ในทรัพย์สินดังกล่าวเป็นผู้ซึ่งเกี่ยวข้องหรือเคยเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้กระทำความผิด มูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงินมาก่อนแล้วตามมาตรา ๕๑ วรรคสาม และมาตรา ๕๒ วรรคสอง แล้วแต่กรณี เมื่อพนักงานอัยการได้นำสืบดังกล่าวแล้ว ภาระการพิสูจน์จึงจะตกแก่ผู้ซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของหรือผู้รับประโยชน์ในทรัพย์สินตามมาตรา ๕๐ ที่จะต้องนำสืบหักล้างให้ศาลเห็นว่าตนเป็นเจ้าของที่แท้จริงและทรัพย์สินนั้นไม่ใช่ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือตนเป็นผู้รับโอนโดยสุจริตและมีค่าตอบแทน หรือได้มาโดยสุจริตและตามสมควรในทางศีลธรรมอันดีหรือในทางกุศลสาธารณะ แล้วแต่กรณี อันเป็นการนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานเบื้องต้นตามมาตรา ๕๑ วรรคสาม

ให้ศาลเห็นว่าตนไม่เกี่ยวข้องหรือไม่เคยเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้กระทำความผิดมุตฐานหรือความผิดฐานฟอกเงินมาก่อน หรือเป็นเจ้าของที่แท้จริง หรือได้รับโอนมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนหรือตามสมควรในทางศิลธรรมอันดีหรือในทางกฎหมายและแล้วแต่กรณี ซึ่งหากผู้ซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของหรือผู้รับประโยชน์ในทรัพย์สินไม่สามารถนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานตามมาตรา ๕๑ วรรคสามได้ ศาลจึงจะมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา ๕๑ วรรคหนึ่ง ขณะนั้น เมื่อพิจารณาการบังคับใช้บทบัญญัติตามมาตรา ๕๑ วรรคสามแล้ว เห็นได้ว่า การกำหนดข้อสันนิษฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๕๑ วรรคสาม เป็นข้อสันนิษฐานในทางแพ่งที่เกี่ยวเนื่องหรือผ่านการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขแห่งข้อสันนิษฐานตามมาตรา ๕๐ มาแล้ว ทึ่งยังมีการเปิดโอกาสให้ผู้ซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของหรือผู้รับประโยชน์ในทรัพย์สินสามารถนำสืบพยานหลักฐานใด้แข่งหรือหักล้างข้อสันนิษฐานเบื้องต้นตามกฎหมายดังกล่าวได้ แม้พนักงานอัยการฝ่ายที่ก่อค้าข้ออ้างจะพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขจากการได้รับประโยชน์ตามข้อสันนิษฐานตามมาตรา ๕๑ วรรคสามได้ก็ตาม ศาลก็มิได้รับฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติตามข้อสันนิษฐานนั้น แต่อย่างใด บทบัญญัติตามมาตรา ๕๑ วรรคสาม จึงมีผลเป็นเพียงการผลักภาระการพิสูจน์ในสภาวะกรณีที่มีความเกี่ยวเนื่องหรือสัมพันธ์กันอย่างมีเหตุผลอันชอบธรรม (Rational Connection) ระหว่างข้อเท็จจริงพื้นฐาน (Basic Facts) ตามเงื่อนไขแห่งข้อสันนิษฐานที่กำหนดไว้ในมาตรา ๕๑ วรรคสาม กับข้อเท็จจริงที่ต้องการพิสูจน์ (Presumed Fact) ตามมาตรา ๕๐ ก่อนที่ศาลแพ่งจะมีคำสั่งให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา ๕๑ วรรคหนึ่ง นอกจากนี้ หลังจากที่ศาลแพ่งได้มีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินไปแล้ว กฎหมายก็ยังเปิดโอกาสให้เจ้าของทรัพย์สิน ผู้รับโอนหรือผู้รับประโยชน์ในทรัพย์สินที่ไม่ได้ยื่นคำร้องคัดค้านเข้ามายังคดีนี้ออกจากไม่ทราบถึงประกาศหรือหนังสือแจ้งของเลขานุการ ปปง. หรือมีเหตุขัดข้องอันสมควรประการอื่น สามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินหรือให้คุ้มครองสิทธิของตนภายในระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินถึงที่สุดตามมาตรา ๕๗ ได้อีกด้วย อันแสดงให้เห็นถึงการกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เป็นธรรมเพื่อที่จะรักษาดุลยภาพระหว่างการปราบปรามอาชญากรรมบางประเภทที่มีความร้ายแรงเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะกับการคุ้มครองสิทธิผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินจากการใช้มาตรการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินให้ตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งเม็บบทบัญญัติดังกล่าวจะเป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลตามที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคหนึ่ง อยู่บ้างก็ตามแต่เป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลอย่างมีเหตุผลมีความจำเป็น และได้สัดส่วนหรือมีความ

สมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะหรือส่วนรวมที่จะได้รับกับประโยชน์ที่ประชาชนจะต้องสูญเสียไป อันเนื่องมาจากการปฏิบัติตามกฎหมายนี้ ซึ่งไม่เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม อีกทั้งบทบัญญัติคังกล่าวมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะจัง จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๕๑ วรรคสาม ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๕

(นายจรัญ ภักดีชนาภุล)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ